

Antakýa — Oguz kaganyň paýtagty

Category: Kitapcy, Taryhy makalalar

написано kitapcy | 22 январа, 2025

Antakýa — Oguz kaganyň paýtagty ANTAKÝA — OGUZ KAGANYŇ PAÝTAGTY

«Oguznamanyň» ýa-da «Oguz kagan» dessanynyň baş sany aýry-aýry wersiýasy bar. Baş wersiýadan gelinen umumy netijä görä, Oguz han paýtagty Garagurumdan goşuny bilen ýola çykyp Günbatara sary ýöredi, Itil (Wolga) derýasyndan geçip Kawkazy eýeledi we häzirki Agry (Ararat) dagy diýilýän Aladagda, Garabagda wagtyny geçirdi. Soňra Anadolyny (Kiçi Aziýany), Yragy tabynlygyna saldy, Şama tarap ýöriş etdi, Siriýany doly tabyn edensoň, yzyna öwrülip Antakýany gabaw astyna aldy, bir ýyl çeken gabawdan soň, 90 müň esgerini düşledip, bu ýerde tagtyny gurdy. Oguz han üç ýyllap Antakýada ýaşandan soň, Bagdadyň, Yspyhanyň we Hyradyň üstünden geçip ata watanyna dolanmagy niýetine düwdi, Samarkanda we Buhara hem baryp, jemi elli ýylyň dowamynda бүтін дүнýäni eýeledi we ýurduna dolanyp geldi.

* * *

Oguz hanyň b.e.öň 209-njy ýylda ilkinji legioner goşuny düzen Mete han bilen bir adam bolandyr diýip güman edilýär.

«Oguznamalardan» daşgaryn Gündogardan Günbatara şular ýaly uly ýörişiň bolandygyny ýazanlaryň biri hem Gerodotdyr.

Gerodot skifleriň Kawkazyň üstünden kimmerleri kowalap Anadola gelenligini, Müsüre ýöriş edendiklerini, olar heniz Palestinadaka Müsüriň hökümdary Psammetikosyň gymmatbahaly sowgatlar ugradyp, skiflere boýun sunýandygyny bildirendugi üçin ondan aňry gitmändiklerini, Anadolynyň ýigrimi sekiz ýyllap skif häkimiýetiniň golastynda bolandygyny, emma olaryň köpüsiniň medlere we perslere myhman bolup, bir gije serhoş

edilip öldürilendigini ýazýar. Gerodotyň bu wakalaryň bolup geçen wagty hökmünde b.e.öň VII asyry görkezýär.

Men hemişe şu pikiriň üstünde köp oýlanýaryn: eger Oguz han Mete han bilen bir adam bolýan bolsa, ýa-ha hytaý senenamalary ýalňyş okaldy, ýa-da görkezilen seneler biri-biri bilen bulaşdyrylýar. Çünki Gerodot b.e.öň V asyrdan ýaşap geçen bir şahsyýet bolandygyna görä, ol özünden soň bolup geçen wakalary ýazyp bilmez ahyryn! Skifleriň Garagurumdan Palestina çenli uzalan elli ýyllyk ýörişini olardan soň taryhda diňe Çingiz han gaýtalamagyň hötdesinden gelibildi.

Günbatarly taryhçylar 395-nji ýylda hunlaryňam şular ýaly uly ýöriş geçirendigini ýazýarlar, ýöne men-ä, olaram ýokarky wakalardan söz açýarmyka diýýär. Diýmek, Gerodotyň gürrüň berýän skifleri Oguz hanyň goşuny bolup çykýar! Diýmek, biziň oguzlar diýýän kowmumyz skifler bolup çykýar-da! Iň bolmanda ol goşunyň dolandyryjy düzümi oguzlar eken!

Men bu pikire Gerodoty okanymdan soň gelipdim, ýöne taryhçylaryň hiç birinde bu pikir gozgalmansoň, çaklamamy orta atmaga çekinýärdim. Ýogsa-da, taryhçylarymyz Oguz hanyň ýörişlerini erteki hasaplaýarlarmyka? Olar, heý, Gerodoty okap görmedilermikä?

* * *

Ine bir günem, meniň ençeme ýyllap gursagymda gizlin syr deýin saklap ýören bu pikirimi ylmy taýdan delillendirip biljek eser neşir edildi.

Iskenderun şäheriniň munisipialetiniň başlygy Mete Aslanyň goldawy bilen çap edilen Erdogan Aslyýüjäniň «Iskenderun – Ortaýer deňiziniň merjeni» («Akdeniz'in İncisi Iskenderun») atly kitabynda Fazlalla Reşideddine esaslanyp, Oguz hanyň Iskenderun ýörişinden söz açylýar.

Reşideddin Oguz hanyň Diýarbakiri, Erbili, Mosuly, Bagdady, Şamy nädip özüne boýun egdirendigini, Antakýanyň ilatynyň garşylyk görkezişini we şäher ele salyndandan soň Tekür goşunynyň derbi-dagyn edilşini gürrüň berýär.

Erdogan Aslyýüje Iskenderunyň taryhyny ylmy delilleriň üstünde

oturtmak üçin ömürboýy toplam ýören taryhy maglumatlaryny orta dökmek bilen çäklenmän, birnäçe wagtlap bu meseläniň üstünde işledi. Onuň gelen netijesine görä, Oguz han diňe Antakýada on sekiz ýyllap ýaşapdyr.

* * *

Belkäm, siz häzir «durmuşda birgiden janagyryly meselelerimiz barka, «Oguznama» ýa-da skif ýörişleri nireden ýadyňa düşüp ýör-äý?» diýmegiňiz ahmal.

Halkyň taryhyny dogry öwrenmeklik mahal-mahal böwrümize diň salyp öz-özümize «biz nireden geldik, nirä barýarys?» diýen soraglary bermegimize sebäp bolar.

Belki-de, bu soragyň jogaby halkymyzy aklyna aýlandyrar!

Arslan BULUT.

arslanbulut@yenicaggazetesi.com.tr Taryhy makalalar